

LIETUVOS GYVYBĖS DRAUDIMO
ĮMONIŲ ASOCIACIJA

Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijai
Lietuvos Respublikos finansų ministerijai

2024 06 05 Nr. 1100

DĖL GYVENTOJŲ PAJAMŲ MOKESČIO ĮSTATYMO PAKEITIMO PROJEKTO

Lietuvos gyvybės draudimo įmonių asociacija (toliau - Asociacija), įvertinusi Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo Nr. IX-1007 2, 8, 16, 17, 21 ir 37 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo 12-1 straipsniu įstatymo (toliau – GPMĮ) projektą, o taip pat atsižvelgdama į Lietuvos Respublikos Vyriausybės rengiamą išvadą Lietuvos Respublikos Seimui dėl minėto projekto, teikia savo nuomonę.

Dėl GPM lengvatos

1. Lietuvos Respublikos teisės aktuose gyvybės draudimas yra reglamentuotas kaip savarankiško kaupimo pensijų sistemos dalis. Kaupimas per gyvybės draudimo produktus ir III pakopos pensijų fondus priskiriamas III pensijų sistemos pakopai. Valstybės formuota ir išlaikyta ilgametė ekonominės ir socialinės politikos kryptis - prisidėti prie pensijų stygiaus ateityje problemos sprendimo, taip skatinant gyventojus taupyti savarankiškai per gyvybės draudimą, nustatant galimybę susigrąžinti gyventojams pajamų mokesčio (toliau - GPM) dalį nuo sumokėtų kaupiamojo gyvybės draudimo įmokų (GPMĮ 21 str.), jei atitinkamos tam tikros sąlygos (GPMĮ 17 str.). **Valstybė, skatindama atsakingą gyventojų požiūrį į savo ateitį, kurdama paskatų priemones, sumažina sau tenkančią socialinę finansinę naštą.**
2. Kaupiamasis gyvybės draudimas yra paslauga, kuri pirmiausia **skatina neprofesionalius investuotojus, turinčius mažai patirties ir netoleruojančius aukštos investavimo rizikos.** Atkreiptinas dėmesys, kad gyvybės draudimo produktų vartotojai **yra vidutinės ir mažesnes pajamas gaunantys asmenys, kurie siekia ilgą laikotarpį sukaupti ateičiai.** Tai daugiausiai jaunos šeimos, turinčios finansinių įsipareigojimų, vaikų ateičiai ir senatvei kaupiantys gyventojai. Vidutinė kaupiamojo gyvybės draudimo įmoka sudaro 40 - 50 eurų per mėnesį. Valstybinės mokesčių inspekcijos duomenimis, GPM lengvata kaupiamojo gyvybės draudimo įmokoms pastaraisiais metais pasinaudojo apie 75 procentų gyvybės draudimo įmokas mokėjusių gyventojų. Pastebėtina, kad valstybė nuo 2019 metų jau sumažino įmokų į gyvybės draudimą ir pensijų fondus lubas, siekiant pasinaudoti GPM lengvata, - iki 1500 eurų įmokų, bet ne daugiau nei 300 eurų GPM suma per metus. Tokiu būdu buvo apribotos galimybės naudotis šiuo skatinimu didesnes pajamas gaunantiems gyventojams, o tai tik **patvirtino, kad GPM lengvata, kaip valstybės parama, gyvybės draudimui nėra pagrindinė paskata didesnes pajamas turintiems gyventojams.**

3. Lietuvos gyventojų taupymo norma yra žema ir ženkliai atsilieka nuo Europos sąjungos šalių taupymo lygio. Kaip ir draudimo produktų, įskaitant gyvybės draudimo, paplitimas Lietuvoje gerokai mažesnis nei kitose Europos šalyse. Gyvybės draudimo skvarba, šio sektoriaus plėtra yra vienas veiksnių, skatinančių žmones rūpintis saugesniu finansiniu rytojumi, taupyti, ugdyti finansinį raštingumą. Dėl pasyvaus taupymo būdo, lėtai augančių indėlių palūkanų normų neinvestuoti pinigai nuvertėja, o ateities perkamoji galia krenta. Turėdama tikslą įtraukti gyventojus į taupymą, valstybė skatino ilgalaikio taupymo produktų kūrimą. **Tačiau atsižvelgiant į tai, kokie GPM įstatymo pakeitimų pasiūlymai dėl GPM lengvatos yra svarstomi, kyla klausimas, ar jau pasiektas pakankamas ilgalaikio investavimo lygis šalyje, kad būtų vertintina, jog valstybės tikslai pasiekti ir reikia imtis atvirkštinių veiksmų, atsisakant kelis dešimtmečius taikytų paskatų gyventojams ?**
4. Atkreiptinas dėmesys, kad GPM lengvatos negalima vertinti vien tik iš fiskalinės pusės. **Ji atlieka reguliacinę funkciją – keičia žmonių elgseną ir taupymo įpročius, skatindama kaupti lėšas ir didinti savo perkamąją galią ateityje.** Vidutines ir mažesnes pajamas gaunantys asmenys, pasinaudoję GPM lengvata, dažnai renkasi galimybę atgautas lėšas vėl investuoti per gyvybės draudimo produktus, kaip papildomas investicines įmokas, galinčias prisidėti prie didesnio kapitalo auginimo ateityje. Todėl valstybė turėtų įvairiomis priemonėmis, įskaitant ir mokesťines, skatinti gyventojus rūpintis savo finansiniu saugumu ir ateitimi, formuodama tvarią ir atsakingą bei stabilią ilgalaikio kaupimo sistemą. Gyventojus taupyti ateičiai, taikant mokesčių lengvatas, taip pat skatina gerokai turtingesnės valstybės, tokios kaip Austrija, Vokietija, Danija, Didžioji Britanija, Airija, Švedija, Kipras, Italija, Ispanija ir Liuksemburgas. Lyginant su Baltijos šalimis, valstybės paskatos Lietuvoje yra taip pat mažiausios - tokio pobūdžio lengvatos Estijoje 4 kartus, Latvijoje 2,5 karto didesnės. Atsižvelgiant į tai, būtina užtikrinti pakankamą senatvės pensiją ir spręsti senstančios visuomenės keliamas demografines problemas. Šiems tikslams pasiekti **valstybei svarbus visų pensijų sistemos dalių - tiek „Sodros“, tiek II ir III pensijų pakopų, įskaitant gyvybės draudimą, stabilumas ir nuoseklus stiprinimas.**
5. Šiuo metu Lietuvoje yra **virš 450 tūkstančių galiojančių kaupiamojo gyvybės draudimo sutarčių.** Siūlymas atsisakyti GPM lengvatos pažeistų socialinį teisingumą bei teisėtus lūkesčius visų asmenų, kurie pagrįstai tikėjo valstybės politika, sukurtu paskatų mechanizmu kaupti ir taupyti ateičiai bei priėmė toli į ateitį orientuotus sprendimus.
- Mokesčių mokėtojų teisėti lūkesčiai savarankiško pensijų kaupimo srityje susiformavo įsigaliojus GPMĮ, kuriuo buvo įtvirtintos valstybės paskatos III pensijų pakopai, įskaitant gyvybės draudimą. Pagal Konstitucinio Teismo jurisprudenciją **konstitucinis teisėtų lūkesčių principas saisto įstatymų leidėją priimant sprendimus, galinčius turėti neigiamą įtaką mokesčių mokėtojų, dalyvaujančių pensijų kaupime per gyvybės draudimą ar pensijų fondus, atžvilgiu.** Konstitucinis teismas gi yra pažymėjęs, kad **pagal teisėtų lūkesčių principą teisinį reguliavimą galima keisti tik laikantis iš anksto nustatytos tvarkos, o teisinio reguliavimo pataisomis negalima paneigti asmens teisėtų interesų ir teisėtų lūkesčių.** Tai pasireiškia tuomet, kai teisinio reguliavimo pokyčiai yra nepalankūs ir pablogina asmenų teisinę padėtį. Todėl pateiktas siūlymas atsisakyti GPMĮ įtvirtintų III pensijų pakopos, įskaitant gyvybės draudimą, lengvatų pablogintų mokesčių mokėtojų, kurie gyvybės draudimo sutartis sudarė žinodami apie valstybės teikiamas paskatas – įsipareigojimą neapmokestinti tam tikrų į ilgalaikį taupymą investuojamų sumų, padėtį. Gyventojai, pasibaigus siūlomam GPMĮ projekte terminui, negalėtų iš pajamų atskaityti draudimo įmokų sumų iki 1 500 eurų kasmet, kas kasmet leistų sutaupyti jiems iki 300 eurų. Tad atsižvelgiant į tai, kad teisėtų lūkesčių principas įpareigoja įstatymų leidėją išlaikyti galiojančioms sutartims suteiktas lengvatas visą tokių sutarčių galiojimo laikotarpį, **GPM lengvatų gyvybės draudimui panaikinimas pablogins ilgalaikiu kaupimu besinaudojančių**

gyventojų padėtį bei turės neigiamą poveikį tokias gyvybės draudimo sutartis turintiems gyventojams. Įstatymų leidėjas, priimdamas atitinkamus pakeitimus, turi atsižvelgti į tokių gyventojų teisėtus lūkesčius ir garantuoti jų apsaugą.

Dėl investicinės sąskaitos

1. GPMĮ projekto rengėjų teigimu, viena iš pasyvaus investavimo į finansinius produktus priešasčių įvardijamas sudėtingas pajamų iš tokių produktų apmokestinimo režimas, todėl pasiūlyta supaprastinti galiojantį režimą, įvedant naują priemonę – investicinę sąskaitą, kuri sudarytų galimybes nuolatiniais Lietuvos gyventojams vykdyti tęstines investicijas į tam tikrus vertybinių popierių biržose platinamus vertybinius popierius ar kitas nustatytas investavimo priemones, GPM mokant tik nuo gautos investicinės grąžos, kuri panaudojama ne reinvestavimui, o kitiems tikslams. Kitaip tariant, investicinė sąskaita – tai GPMĮ tikslais deklaruota nuolatinio Lietuvos gyventojo finansų įstaigoje turima sąskaita, skirta investavimui į finansų rinkų produktus. Vertinant investicinės sąskaitos paskirtį finansų rinkoje, laikytina, kad ji prisidėtų prie kapitalo rinkos vystymosi, nes tai paslauga skirta finansiškai išprususiems žmonėms, išmanantiems kapitalo rinkas ir finansines priemones, suprantantiems ir priimantiems investavimo rizikas, aktyviai investuojantiems į skirtingus investavimo instrumentus. **Todėl investicinė sąskaita vertintina, kaip pažangi ir efektyvi iniciatyva.**
2. Vis tik investicinė sąskaita **nesukuria platesnių pasirinkimo taupyti ar kaupti ateičiai galimybių, investicinės sąskaitos modelio įvedimas nesprendžia ilgalaikio gyventojų taupymo ir kaupimo pensijai klausimo.** Šis įrankis orientuotas į didesnes pajamas turinčius gyventojus, kurie turi laisvų lėšų ir nori jas investuoti. **Tai nėra papildomo ilgalaikio taupymo priemonė, o tik įrankis, skirtas optimizuoti mokesčius aktyviai ir savarankiškai investuojantiems gyventojams,** kitaip tariant, palengvinantis mokesčių administravimą tiek asmenims, investuojantiems į įvairius finansinius produktus, tiek mokesčių administratoriui.
3. Akivaizdu, kad investicinės sąskaitos modeliui pasiūlyta mokestinė aplinka nekonkuruoja su dabar GPMĮ įtvirtintomis III pensijų pakopos (įskaitant gyvybės draudimą) lengvatomis, nes tokiu modeliu siekiama visai kitų tikslų – mokesčių, atsirandančių dėl dalyvavimo finansų rinkose, administravimo tvarkos supaprastinimo ir aiškumo. Atitinkamai, **investicinės sąskaitos modelis veiktų ne kaip pakaitinis įrankis III pensijų pakopai (įskaitant gyvybės draudimą), o kaip papildoma alternatyvi iniciatyva, lengvinanti gyventojų, investuojančių į finansinius produktus, administracinę naštą.** Atkreiptinas dėmesys, kad nepaisant prieš keliolika metų įvesto investicinės sąskaitos modelio, Estija ir Latvija skatina taupymą ir kaupimą pensijai būtent per gyvybės draudimą ir pensijų fondus.

Dėl Asociacijos pozicijos

Vertinant siūlymą atsisakyti GPM lengvatos – valstybės paskatų ilgalaikiam gyvybės draudimui, Asociacija, atsižvelgdama į aukščiau išdėstytus argumentus, **nepritaria teikiamoms GPMĮ projekto nuostatomis, susijusioms su siūlymu atsisakyti GPM lengvatos ilgalaikiam gyvybės draudimui, nustatant tokią lengvatą tik iki 2034 m. gruodžio 31 d. sumokėtoms gyvybės draudimo įmokoms pagal iki 2024 m. gruodžio 31 d. sudarytas gyvybės draudimo sutartis, ir siūlo palikti šiuo metu nustatytą tvarką:**

- Kaupiamasis gyvybės draudimas yra svarbi triapakopės pensijų sistemos dalis, kuri **padedą spręsti pensijų stygiaus problemą**, galimai padidindama gyventojams ateityje pajamų pakeitimo normą per 10 procentų. Būtina visų valstybės reguliuojamų lėšų kaupimo ateičiai formų darni visuma.

- Kaupiamasis gyvybės draudimas - tai **efektyvus instrumentas, mažinantis valstybei tenkančią socialinę finansinę naštą**. Valstybė turi prisidėti prie ilgamečio siekio - skatinti kaupti senatvei, taupyti vaikų mokslams, gauti išmokas neįgalumo, ligos, nelaimės atvejais. Tam reikalingos paskatos.

- Sumažėtų ir taip nepakankamas gyventojų ilgalaikio taupymo lygis, vertinant tai, kad Lietuvos taupymo norma yra viena žemiausių Europoje. **Paskatų priemonės prisidėtų prie gyventojų sąmoningumo kaupti ateičiai.**

- Gyvybės draudimas yra paslauga, kuri pirmiausia orientuota į neprofesionalius investuotojus, turinčius mažai patirties ir netoleruojančius aukštos investavimo rizikos, kurių lėšas diversifikuoja ir aktyviai valdo investicijų valdytojai, reaguodami į rinkos pokyčius. Siūlomi pakeitimai **neigiamai paveiktų gyventojų siekį investuoti jiems tinkamu ir pritaikytu bei saugiu būdu.**

- Gyvybės draudimas orientuotas į visus gyventojus, bet ypač aktualus turintiems vidutines ir mažesnes pajamas. Tai mažina socialinę įtampą, nes yra orientuotas į socialinį solidarumą. Mokestinės aplinkos pokyčiai **neskatins gyventojų kaupti ateičiai, nes taupyti dėl ribotų finansinių išteklių labiau patrauklios formos nėra.**

- **Apsidraudusiems gyvybės draudimu GPM lengvata neretai veikia kaip ilgalaikio taupymo garantas.** Asmuo, žinodamas, kad jo taupymą remia, palaiko ir prisideda valstybė, labiau bus suinteresuotas pasirūpinti savo ateities finansiniais poreikiais, nei tas, iš kurio valstybė šią paramą atims.

- Atsižvelgiant į tai, kad kaupiamasis gyvybės draudimas yra individualiai pagal kliento poreikius pritaikyta paslauga, konstatuotina, kad gyventojai gauna tik konkrečiai kiekvienam iš jų pritaikytą produktą. Tai kelia pasitikėjimą tiek pačiu gyvybės draudimu, tiek prisidedama prie gyventojų finansinio raštingumo lygio kėlimo. **Tam yra būtina kryptinga valstybės politika, profesionalus konsultavimas ir reguliuojamos pritaikytos šiam tikslui finansinės priemonės - tokios kaip pensijų fondai ir kaupiamasis gyvybės draudimas. Todėl valstybė turėtų skatinti šios rinkos plėtrą ir patrauklumą, o ne riboti ją.**

- Pateikti siūlymai atsisakyti GPM lengvatų pažeistų socialinį teisingumą bei teisėtus lūkesčius visiems asmenims, kurie pagrįstai tikėjo valstybės politika bei jos priimtais ilgalaikiais įsipareigojimais. **Skaičiuojant virš 450 000 Lietuvos gyventojų, kurie sudarė gyvybės draudimo sutartis (o taip pat virš 120 000 III pensijų pakopos pensijų fondų klientų), šio konstitucinio teisėtų lūkesčių principo įgyvendinimas būtų paneigtas.**

- Įgyvendinus siūlomus mokesčių pakeitimus, **taip pat būtų pažeistas ir solidarumo principas.** Tiek valstybė, tiek aukštesnes pajamas gaunantys asmenys, tiek mažesnes ir vidutines pajamas uždirbantys Lietuvos gyventojai turėtų siekti, kad ilgalaikėje perspektyvoje dalinantis savo indėliu į orenio gyvenimo perspektyvą, būtų sukurtas pilnavertis visų gyventojų interesus atliepiantis valstybės modelis.

- Daugelis Europos valstybių (Austrija, Vokietija, Danija, Švedija, Airija, Didžioji Britanija, Kipras, Italija, Ispanija, Liuksemburgas) turi sukūrusios mokesčių lengvatų paskatas gyventojams taupyti pensijai. Lietuva savo paskatomis atsilieka ir tarp Baltijos šalių. **Siūlomos GPMĮ pataisos neprisidėtų prie valstybės siekio skatinti gyventojus rūpintis savo ir valstybės gerove ateityje.**

- Kaip minėta aukščiau, **šiuo metu priskaičiuojama virš 450.000 galiojančių gyvybės draudimo su kaupimu bei virš 120.000 III pakopos pensijų fondų sutarčių.** Pagal Valstybinės mokesčių inspekcijos teikiamą informaciją gyventojų pajamų mokesčio lengvata (valstybės paskata) kasmet vidutiniškai pasinaudoja apie 75% gyvybės draudimo ir III pakopos pensijų fondų klientų. Jei GPM lengvata (valstybės paskata) būtų panaikinta įmokoms pagal naujai sudarytas sutartis nuo 2025 m. sausio 1 d., tai valstybės biudžete būtų sutaupyta lėšų tik 2026 metais, kai gyventojai deklaruos pajamas už 2025 metus ir GPM lengvata (valstybės paskata) įmokoms pagal šias sutartis (sudarytas nuo 2025 m. sausio 1 d. iki 2025 gruodžio 31 d.) nebus taikoma. Tad tikėtina, kad atsižvelgus į geopolitinę situaciją šalyje, gyventojų lūkesčius ir aktyvumą įsigyjant III pensijų pakopos produktus, pastarųjų metų rinkos tendencijas, kitas aplinkybes, dėl kurių dalis gyventojų nesuskumba pasinaudoti GPM lengvata (valstybės paskata), **2026 metais valstybės biudžete būtų sutaupyta tik apie 3,5 mln. Eur lėšų.** Valstybės paskatos būtų taikomos ir toliau (10 metų) iki šių metų pabaigos sudarytoms sutartims.

- Vertinant siūlomą investicinės sąskaitos modelį, **Asociacija palaiko pažangias iniciatyvas, kuriomis siekiama deklaruojamų tikslų – skatinti kapitalo rinkų plėtrą ir lengvinti gyventojų, investuojančių į finansinius produktus, administracinę naštą.** Tačiau taip pat atkreipia dėmesį, kad siūlymas įteisinti investicinę sąskaitą ir šiuo įrankiu pakeisti valstybės skatinamą investavimą per kaupiamojo gyvybės draudimo produktus, tokiu būdu taupant ateičiai ir mažinant socialinę naštą valstybei, **neatneštų laukiamo pokyčio.** Atsižvelgiant į aukščiau pateiktus argumentus, **investicinės sąskaitos įvedimas turėtų būti alternatyvi priemonė, norintiems investuoti laisvas lėšas. Tuo pačiu turi būti išsaugotas įmokų į investicinį gyvybės draudimą bei III pakopos pensijų fondus mokestinis režimas ir taip skatinamas gyventojų taupymas ir kaupimas ateičiai.**

Asociacija vertina iniciatyvas laikyti teisingos ir augti palankios mokesčių sistemos krypties, remti verslo augimą ir skatinti investicijas Lietuvoje. Tačiau tikimasi ir aktyvaus dialogo su verslo bendruomene, įsiklausant į keliamas problemas, pagrįstus paaiškinimus bei argumentus dėl verslo plėtros, palankaus veiklos klimato ir Lietuvos gyventojų interesų apsaugos.

Pagarbiai,

Giedrius Rimša
Asociacijos prezidentas